

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه مازندران
دانشکده‌ی علوم انسانی و اجتماعی
گروه حقوق

پایان نامه جهت اخذ درجه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان:

« ضرورت جرم زدایی در حقوق کیفری ایران » ۱۳۸۳ / ۲ / ۱۴۱۱

استاد راهنما:

دکتر کیومرث کلانتری

استاد مشاور:

دکتر ابراهیم قدسی

نگارش:

محمدعلی جاهد

تابستان - ۱۳۸۳

۷۷۸۲۸
سید محمدعلی جاهد

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

تقدیر و تشکر

اکنون که به حول و قوه الهی، نگارش این پایان نامه به اتمام رسیده است، به مصداق آیه شریفه « من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق »، بر خود واجب می دانم از کلیه کسانی که اینجانب را در تهیه و نگارش این تحقیق یاری رساندند، تشکر و قدردانی کنم:

استاد فرزانه و نیکوکار: جناب آقای دکتر کیومرث کلانتری که نعمت حضور در کلاس علم و اخلاق ایشان را داشتم و از نظرات ارزشمند و شایسته ایشان در طول تحصیل و نگارش این پایان نامه مستفید گشتم.

استاد بزرگوار: جناب آقای دکتر ابراهیم قدسی که مسئولیت مشاوره این کار تحقیقی بر عهده ایشان بود.

اساتید معظم: جناب آقای دکتر شاکری، جناب آقای دکتر امامی و جناب آقای دکتر ایزدی فر که افتخار شاگردی ایشان را داشتم.

کارشناس محترم، ساعی و وارسته بخش تحصیلات تکمیلی: جناب آقای سیامک بای به خاطر زحماتی که در این دو سال از ناحیه بنده متحمل شدند.

و در نهایت از تمامی اساتید والا مقام گروه حقوق، مخصوصاً جناب آقای دکتر اصغری، از خانواده ام و دوستانم: امین زاده، بهدری، حسن نژاد، رستمی، زمانی، زهساز، عاطف، غنبدالی، منافی آذر، موسی زاده، میرزایی و ... که همواره مشوق بنده بودند، سپاسگزاری می کنم.

تقدیم اولسون...

اسلامی و ایرانی حور متلی شہی دلریمن

گوزل ایرانا ، شانلی آذربایجانا ، دومانلی ساوالانا

سائیم و ایستگلی آتاما و آناما

چکیده :

انسانها برای تامین نیازهای گوناگون خود، بناچار به جای زندگی فردی به زندگی جمعی روی آورده و جامعه را تشکیل می دهند. با تشکیل جامعه، روابطی بین افراد بر اساس نیازهای طبیعی و احتیاجات اجتماعی و مبتنی بر امور اخلاقی، اجتماعی، سیاسی و مذهبی شکل می گیرد. بدین ترتیب، جامعه به نظمی از سویی طبیعی و از سوی دیگر قراردادی (که از سنتها و آداب و رسوم ریشه می گیرد) روی می آورد. در این میان عده ای از نظم موجود تخطی نموده و پدیده جنایی را خلق می کنند؛ البته این پدیده ناشی از نقض هر قاعده اجتماعی نبوده و فقط شامل نقض یکسری قواعدی است که مقنن جزایی تعیین و مجازات می کند. به عبارت بهتر، نقض ارزشهایی جرم تلقی می شود که قبلاً توسط مقنن جرم انگاری شده است. علاوه بر این در میان دسته اخیر، جامعه نسبت به رعایت بعضی از آنها علاقه بیشتری نشان می دهد (مانند نهی از کشتن و سرقت) و در مورد بعضی دیگر اهمیت کمتری قائل می شود (مانند تخلفات رانندگی).

اما در این میان، مساله اساسی، شناخت این ارزشها جهت جرم انگاری است. تبیین جرم و تلاش در جهت تعیین مبانی آن و شناخت معیارها و اصول لازم برای جرم انگاری، از زمان ظهور مکاتب حقوق کیفری و نظریه های جرم شناختی تا حال حاضر، از مسائل مهم سیاست جنایی (در بعد تقنینی) به شمار می رفته است. قانونگذار باید در جرم انگاری از اصول و ارزشهای مهمی چون اصول اخلاقی که همیشه و همه جا مورد احترام است و اصول دیگر الهام بگیرد و برای او مشکل است که بدون مخالفت شدید افکار عمومی، نقض چنین ارزشهایی را نادیده بگیرد و در نقطه مقابل، باید از جرم انگاری امور غیر مهم که منافی این اصول و ارزشها نیستند، پرهیز کند.

اقدام قانونگذار در جهت جرم انگاری بدون توجه به این اصول، نتایج سوئی را به دنبال خواهد داشت؛ ظهور بحران در سیاست جنایی یکی از این نتایج است، امری که در خصوص سیاست جنایی ایران هم صادق است. تعدد مراجع قانونگذاری، توزیع کیفری، تورم جمعیت کیفری، معضلات دادگستریها و ... از مظاهر عمده این بحران است. موارد یاد شده، ضرورت روی آوردی سیاست جنایی ما به سوی جرم زدایی و کیفرزدایی را به عنوان راهکارهایی نوین، بیش از پیش بر می تابد.

بر این اساس در این تحقیق، ابتدا مطالبی در خصوص جرم و قلمرو آن و نیز جرم انگاری و مبانی آن از دیدگاه مکاتب حقوق کیفری و نظریه های جرم شناختی مطرح خواهد شد، سپس با پرداختن به وضعیت سیاست جنایی ایران، به جرم زدایی و کیفرزدایی به عنوان راهکارهای مفید در جهت مقابله با بحران موجود در سیاست جنایی ایران، اشاره خواهد شد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	مقدمه.....
۴.....	پیش گفتار.....
۵.....	۱- طرح پایان نامه.....
۵.....	۱-۱- هدف و ضرورت تحقیق.....
۵.....	۱-۲- سابقه تحقیق.....
۶.....	۱-۳- مسایل تحقیق.....
۶.....	۱-۴- فرضیات تحقیق.....
۷.....	۱-۵- روش تحقیق.....
۷.....	۱-۶- موانع تحقیق.....
۸.....	۲- اصطلاحات و مفاهیم پایه (واژه شناسی).....
۸.....	۲-۱- قانون.....
۹.....	۲-۲- جرم.....
۱۰.....	۲-۳- جرم شناسی.....
۱۱.....	۲-۴- سیاست جنایی.....
۱۲.....	۲-۵- جرم انگاری.....
۱۳.....	۲-۶- تورم کیفری.....
۱۳.....	۲-۷- عدالت کلاسیک و عدالت ترمیمی.....
۱۵.....	۲-۸- جرم زدایی.....
۱۵.....	۲-۹- کیفر زدایی.....
۱۶.....	۲-۱۰- قضا زدایی.....
۱۷.....	۳- قلمرو حقوق کیفری.....
۱۸.....	۳-۱- جرم.....
۲۰.....	۳-۲- مسئولیت.....
۲۳.....	بخش اول - جرم انگاری، منابع و محدوده آن.....
۲۴.....	فصل اول - جرم انگاری.....

۲۵	مبحث اول- تعریف و توضیح و انواع جرم انگاری
۲۵	گفتار اول- تعریف و توضیح
۲۶	گفتار دوم- انواع جرم انگاری
۲۶	بند اول- جرم انگاری قانونی
۳۰	بند دوم- جرم انگاری قضایی و انواع آن
۳۴	بند سوم- دلایل ایجاد جرم انگاری قضایی
۳۵	مبحث دوم- اصول حاکم بر جرم انگاری
	فصل دوم - منابع و محدوده ی جرم انگاری از دیدگاه
۴۱	شرع و حقوق موضوعه
۴۲	مبحث اول- منابع شرعی جرم انگاری
۴۳	گفتار اول- قرآن
۴۳	گفتار دوم- سنت
۴۳	گفتار سوم- اجماع
۴۴	گفتار چهارم- عقل
۴۵	مبحث دوم- حقوق جزای عرفی
۴۶	گفتار اول - جرم انگاری ناشی از حقوق بین الملل
۴۷	گفتار دوم- مراجع داخلی جرم انگاری
۴۸	بند اول- مجلس شورای اسلامی
۴۹	بند دوم- قوای مجریه و قضائیه
۵۰	بند سوم- مجمع تشخیص مصلحت نظام
۵۱	بند چهارم- شورای عالی انقلاب فرهنگی
۵۲	بند پنجم- هیأت عمومی دیوان عالی کشور
	فصل سوم - جرم انگاری از دیدگاه نظریه های جرم شناسی
۵۵	و مکاتب حقوق کیفری
۵۵	مبحث اول - جرم انگاری از دیدگاه مکاتب حقوق کیفری

۵۵	گفتار اول - مکتب عدالت مطلقه.....
۵۶	گفتار دوم- مکتب کلاسیک.....
۵۷	گفتار سوم - مکتب نئوکلاسیک.....
۵۸	گفتار چهارم- مکتب تحقیقی.....
۵۹	گفتار پنجم- مکاتب دفاع اجتماعی.....
۵۹	بند اول- مکتب دفاع اجتماعی ترکیبی.....
۶۰	بند دوم- مکتب نفی حقوق جزا.....
۶۰	بند سوم- مکتب دفاع اجتماعی نوین.....
۶۲	مبحث دوم- جرم انگاری از دیدگاه نظریه‌های جرم شناختی.....
۶۲	گفتار اول- نظریه فشار.....
۶۳	گفتار دوم- جرم شناسی تعامل گرا یا نظریه برچسب زنی.....
۶۵	گفتار سوم- جرم شناسی مارکسیستی.....
۶۷	گفتار چهارم- جرم شناسی فمینیستی.....
۶۸	گفتار پنجم- جرم شناسی انتقادی یا رادیکال.....
۷۰	گفتار ششم- جرم شناسی بزه دیده‌شناسی.....
۷۲	بخش دوم- جرم زدایی راه حل نوین در عرصه سیاست جنایی.....
۷۳	فصل اول - سیاست جنایی و وضعیت آن در ایران.....
۷۴	مبحث اول - تعریف و اوصاف سیاست جنایی.....
۷۴	گفتار اول - تعریف و سابقه.....
۷۶	گفتار دوم - اوصاف سیاست جنایی.....
۷۷	مبحث دوم - انواع سیاست جنایی.....
۷۷	گفتار اول - سیاست جنایی تقنینی.....
۷۸	گفتار دوم - سیاست جنایی قضایی.....
۷۹	گفتار سوم - سیاست جنایی اجرایی.....
۷۹	گفتار چهارم - سیاست جنایی مشارکتی.....

۸۰	مبحث سوم - ویژگیهای سیاست جنایی مطلوب
۸۱	گفتار اول - منسجم و در عین حال پویا
۸۲	گفتار دوم - عدم تغایر سیاست جنایی با اصل قانونی بودن جرایم
۸۳	گفتار سوم - کار آمدی و قابلیت اجرا
۸۴	گفتار چهارم - تغییر سیاست جنایی بر حسب وضعیت اجتماعی
۸۵	گفتار پنجم - توجه به اصلاح مجرم و نقش مجنی علیه در تکوین جرم
۸۶	گفتار ششم - ارتباط با دیگر نهادهای غیر کیفری
۸۷	گفتار هفتم - توجه به اصول شناخته شده حقوقی
۹۲	فصل دوم - جرم زدایی و انواع آن
۹۳	مبحث اول - تعریف ، سابقه و انواع جرم زدایی
۹۳	گفتار اول - تعریف جرم زدایی
۹۴	گفتار دوم - سابقه
۹۵	گفتار سوم - انواع جرم زدایی (کامل)
۸۵	بند اول - جرم زدایی رسمی
۹۵	بند دوم - جرم زدایی عملی
۹۶	مبحث دوم - تعریف ، سابقه و انواع کیفر زدایی
۹۶	گفتار اول - تعریف کیفر زدایی
۹۷	گفتار دوم - تاریخچه کیفر زدایی
۹۸	گفتار سوم - انواع کیفر زدایی
۹۸	بند اول - کیفر زدایی قانونی
۹۹	بند دوم - کیفر زدایی قضایی
۹۹	بند سوم - کیفر زدایی توسط بزه دیده
۱۰۱	فصل سوم - علل توجه به جرم زدایی
۱۰۲	مبحث اول - دلایل روی آوری به جرم زدایی از نظر حقوق تطبیقی
۱۰۴	مبحث دوم - علل توجه به جرم زدایی در حقوق کیفری ایران
۱۰۴	گفتار اول - تعدد مراجع قانونگذاری

- گفتار دوم - افزایش جرم انگاری ۱۰۶
- گفتار سوم - تورم کیفری ۱۰۷
- بند اول- تعریف و سابقه ۱۰۷
- بند دوم- علل ظهور تورم کیفری ۱۰۹
- الف- نگرش تند و پرخاشجویانه نسبت به برخی از جرایم ۱۱۱
- ب- پذیرش کیفر به عنوان تنها پاسخ جامعه ۱۱۱
- ج - تصویب قوانین کیفری جهت مقابله با وضعیت‌های مقطعی ۱۱۲
- د- تغییر حکومت ۱۱۲
- ه- بی توجهی به اصول جرم‌انگاری ۱۱۳
- و- اعتقاد به اهداف سستی مجازاتها ۱۱۳
- ز- عدم تفکیک میان انحراف و جرم ۱۱۴
- ح- رویکرد اقتصادی در جرم‌انگاری ۱۱۵
- ط- عدم تفکیک بین ارزشهای اساسی و غیر اساسی ۱۱۵
- ی- عناوین مجرمانه مندرج در قوانین غیر جزایی ۱۱۵
- بند سوم- نتایج تورم کیفری ۱۱۶
- الف- بی توجهی به ارزشهای اساسی جامعه ۱۱۶
- ب- ایجاد حقوق جزای استثنایی و تسلط بر مردم ۱۱۷
- ج- تأثیر بر روند دادرسی ۱۱۷
- د- افزایش رقم سیاه بزهکاری ۱۱۸
- ه- افزایش جمعیت کیفری ۱۱۸
- و- تورم کیفری به عنوان عامل بزهکاری ۱۲۰
- بند چهارم - راهکارهای مبارزه با تورم کیفری ۱۲۰
- الف- انحصار اختیار قانونگذاری به مجلس شورای اسلامی ۱۲۱
- ب- تعریفی مجدد از نظام کیفرها ۱۲۱
- ج- قضازدایی ۱۲۱
- د- جرم زدایی ۱۲۲
- ه- کیفرزدایی ۱۲۳
- گفتار چهارم - شدت کیفر برخی از جرایم ۱۲۵

۱۲۶.....	گفتار پنجم - افزایش بی سابقه جرایم.....
۱۲۷.....	گفتار ششم - انباشتگی محاکم دادگستری از پرونده های کیفری.....
۱۲۹.....	فصل چهارم - جرم زدایی در سیستم کیفری ایران.....
۱۳۲.....	مبحث اول - کیفر زدایی.....
۱۳۲.....	گفتار اول - کیفرزدایی در جرایم مشمول حد ، قصاص و دیه.....
۱۳۵.....	گفتار دوم - کیفرزدایی در جرایم تعزیری و بازدارنده.....
۱۳۸.....	مبحث دوم - موارد جرم زدایی.....
۱۳۹.....	گفتار اول- تحلیلی اجمالی از جرایم و تخلفات.....
۱۴۲.....	گفتار دوم- گزارش جرم زدایی از جرایم در قوه قضائیه.....
۱۴۴.....	گفتار سوم- موارد جرم زدایی از برخی عناوین مجرمانه مندرج در قوانین جزایی ..
۱۵۶.....	گفتار چهارم - موارد پیشنهادی و برخی از قوانین غیر قابل اجرا یا منسوخ.....
۱۵۸.....	نتایج و پیشنهادها.....
۱۵۸.....	الف) نتایج.....
۱۶۰.....	ب) پیشنهادها.....
۱۶۰.....	۱- در ارتباط با جرم انگاری.....
۱۶۲.....	۲- در ارتباط با جرم زدایی.....
۱۶۳.....	فهرست منابع.....

فهرست علائم و اختصارات

ق.ا.....	قانون اساسی
ق.م.ا.....	قانون مجازات اسلامی
ق.م.ع.....	قانون مجازات عمومی
ق.آ.د.ک.....	قانون آیین دادرسی کیفری
ق.آ.د.م.....	قانون آیین دادرسی مدنی
ق.ت.....	قانون تجارت
ر.ک.....	رجوع کنید
ج.....	جلد
چ.....	چاپ
ش.....	شماره
س.....	سال
ص.....	صفحه
صص.....	صفحات

مقدمه :

بزهکاری مانند فقر، جهل و بیماری، همواره در جوامع انسانی حضور چشمگیر داشته که همراه با شکل گرفتن و سازمان یافتن اجتماعات انسانی ظاهر شده است. بدین ترتیب، جوامع انسانی به منظور تضمین ارزشهای اساسی مشترک و به دیگر سخن، برای پاسداری از نظم و ادامه حیات خود، قواعد و مقررات عمومی را پدید می آورند که در جوامع نوین، در قالب « قانون » جای می گیرد. با این حال، وجود بعضی از اعمال انسانی که ویژگی آنها برانگیختن واکنشی خاص، موسوم به « کیفر » است را، چگونه باید تبیین کرد؟ چه چیزی جرم را از غیر آن تفکیک می کند؟ آیا جرم ساخته قانون است، یا اینکه قانون، فقط برخی از اعمال موجود در جامعه را به عنوان جرم می شناسد؟

این موضوع، زمینه بروز اختلاف نظر بین اندیشمندان حقوق جزا و جرم شناسی را فراهم نموده است، بطوریکه عده ای جرم را واقعیتی روانی - اجتماعی می دانند که قبل از آنکه توسط قانون جزا واجد وصف مجرمانه گردد، وجود داشته است. در نقطه مقابل، برخی دیگر معتقدند که جرم، یک ساخته و بنای خودسرانه نظام اجتماعی بیش نیست و به واقع جرم اختراعی اجتماعی است. در کنار این، برخی نیز با توسل به اموری چون مذهب، اخلاق، عادات و سنن و غیره، سعی در ارائه معیار یا معیارهایی برای شناخت اعمال مجرمانه از غیر آن نمودند.¹

مکاتب حقوق کیفری و نظریه های جرم شناختی نیز به تدریج وارد این عرصه شدند و معیارهایی را برای شناخت جرم و جرم انگاری ارائه نمودند، با این حال دیدگاههای مطرح شده همگی حکایت از سلطه نظریات صرف حقوقی، سیاسی، اقتصادی و ... در تبیین جرم و مبانی جرم انگاری داشت. تنها با پیدایش مکتب اثباتی ایتالیایی در ربع قرن ۱۹، نگرش علمی به پدیده مجرمانه آغاز شد و دانش نوینی به نام جرم شناسی، مطالعه علمی پدیده مجرمانه را بر عهده گرفت و طیف رشته های تشکیل دهنده علوم کیفری را وسعت بخشید.

با وجود همه این تلاشها، هنوز هم یک تعریف یکسان و متفق القول از جرم در عرصه نظامهای حقوقی دنیا یافت نمی شود. این موضوع از آن جهت اهمیت دارد که داشتن یک تعریف مشخص و معین از جرم، مبنای جرم انگاری و جرم زدایی را نیز تشکیل می دهد. چه اگر ما ندانیم جرم چیست و

---

1 - Karl mann heim Comparative Criminology (part one), Rautledge Paul Ltd, 1998, P.35 & Michel, J, and Alder, M.j. Crime, Law and Social Science. Montclair, NJ . Patterson Smith. 1993, PP.1-2 & Hat.M.HJ. The Aims of Criminal Law, New York, Free Press. 1971, PP.7&61

مبنای آن کدام است و اصول حاکم بر جرم انگاری چیست؟ در عرصه‌ی سیاست جنایی تقنینی، معطل خواهیم ماند.

صرف نظر از ناکامی مکاتب و نظریه‌های جرم‌شناسی در تبیین جرم و ارائه معیارهای لازم برای آن، نباید از نقش مثبت این فعالیتها هم به سادگی گذشت. و نیز در کنار تأثیر گذاری مکاتب و نظریه‌های جرم‌شناسی بر حقوق کیفری، نباید از تأثیر مذهب بر حقوق کیفری غافل شد؛ اعتقاد به این امر که نظامهای حقوقی مبتنی بر اندیشه‌های بشری، توانایی تشخیص و شناخت تمام مصالح و نیازهای جوامع را ندارند، منجر به قبول احکام و مبانی مذهبی در شناخت جرم و پایه‌ریزی معیارهای لازم برای جرم انگاری شده است (نمود عینی این موضوع، به راحتی در حقوق کیفری ایران قابل درک است).

در نیمه‌ی سده‌ی نخست عصر حاضر، حقوق کیفری و نهادهای مختلف آن، در اثر وقایع جنگهای اول و دوم جهانی و پیامدهای سیاسی آن، برای حکومت‌های منبث از این وقایع، به ابزارهای سرکوبگر علیه شهروندان تبدیل شد؛ جرم انگاریهای فراوان و توسل به مجازاتهای خشن مرسوم شد و از همه مهمتر اصل قانونمندی جرایم و مجازاتها که اساس هر نظام کیفری محسوب می‌شود، با اعمال اصل قیاس و تمثیل در امور کیفری، قویاً خدشه دار و دست قضاات را برای تعقیب و سرکوب هر عمل یا رفتاری که برای آن حکومتها خطر تلقی می‌گردید باز شد. حقوق کیفری در چارچوب این اندیشه سیاسی، به تدریج مجهز به نهادهایی شد که هدف غایی آن تداوم بخشیدن به حاکمیت ایدئولوژیهای نژاد پرست، فاشیست، اقتدارگرای توتالیتر و... بود. در کل شدت مجازاتها و تنوع اعمال مجرمانه را می‌توان مهمترین بازتاب تسلط جریانهای سیاسی در عرصه‌ی سیاست جنایی و حقوق کیفری دانست.

تورم شدت مجازاتها (به عنوان معضل شناخته شده‌ی حقوق جزای سستی) و تنوع اعمال مجرمانه و تورم کیفری (به عنوان معضل حقوق جزای مدرن)، در نهایت با ایجاد بحران در اکثر نظامهای جنایی دنیا، زمینه را برای ظهور جنبش‌هایی برای مبارزه با آن فراهم نمود. بطوریکه از دهه‌های ۶۰ و ۷۰ میلادی، جنبشی با هدف کنار گذاشتن حقوق جزای کلاسیک آغاز شد؛ این جنبش با طرح سه راهکار به ترتیب و در طی زمان با استفاده از سه ابزار کیفرزدایی، جرم زدایی و سرانجام الغای حقوق کیفری، وارد عرصه‌ی سیاست جنایی و حقوق کیفری گردید. در ادامه این جنبش در دهه‌ی ۹۰ میلادی، آموزه‌ی جدیدی، بنام عدالت ترمیمی در تقابل با عدالت کلاسیک ظهور کرد؛ هدف نهایی این آموزه نیز در نهایت، کنار گذاشتن حقوق کیفری و جایگزینی برخوردهای غیر کیفری با پدیده جنایی است.^۲

۲- پرادل، ژان؛ تاریخ اندیشه‌های کیفری؛ ترجمه: علی حسین نجفی ابرندآبادی؛ تهران؛ نشر سمت؛ سال ۱۳۸۱؛

بحث بحران در سیاست جنایی ، در خصوص سیاست جنایی و حقوق کیفری ایران نیز صادق است و در حال حاضر سیاست جنایی ما دوران بحران خود را سپری می کند . سیاست جنایی ایران چه در گذشته و چه حال ، سرگردان ، مبهم ، ناکارآمد و فاقد برنامه ریزی دقیق و آینده نگری بوده ، بطوریکه اگر آمار دقیقی در زمینه‌ی پدیده‌ی بزهکاری در ایران ارائه شود ، به روشنی شکست سیاست جنایی ما قابل رویت خواهد بود . علت نیز واضح است ؛ غالب قوانین جزایی در محک نقد و بررسی نمایندگان مجلس قرار نگرفته و کار کارشناسان نیز برای قوه مقننه ، بیشتر ارزش گوش کردن و نه عمل کردن داشته است . نهادهای متعدد قانونگذاری و کمیسیونهای مختلفی که به تدوین قوانین جزایی پرداخته اند ، شتابزده و کم حوصله با قوانین برخورد کرده اند . علت شناسی تدوین قوانین نامشخص ، هدف از مجازاتها نامعلوم ، قلمرو اقدامات تأمینی و تربیتی مجهول و بالاتر از همه اصل قانونی بودن جرایم و مجازاتها در مواردی دستخوش آسیب و خدشه‌ی جدی و خطرناک برای آزادیهای فردی قرار گرفته است .

مقنن ایران هر کجا که نیازی به الزام و برآوردن نیت خود داشته ، بلافاصله متوسل به مجازات شده است ، بدون اینکه به نتایج سوء این امر آگاه باشد . تعدد مراجع قانونگذاری ، تورم کیفری ، سیاست جنایی غیر مدون و تصادفی ، معضلات دادگستریها ، افزایش جمعیت کیفری و موارد بسیار دیگر ، از مهمترین جلوه های بحران در سیاست جنایی ایران است .

ناگفته پیداست که هیچ مصنوع بشری از نقصان مبری نبوده و نیازمند تحول و تکامل است ، قانون کیفری نیز از این امر مستثنی نبوده و نیازمند تحول و تکامل است . کنار گذاشتن عناوین مجرمانه غیرمفید (جرم زدایی) ، استفاده از ابزارهای غیرکیفری در برخورد با جرایم (کیفرزدایی) و مهمتر از همه ، آشنایی با نیازهای واقعی جامعه به منظور جرم انگاریهای مفید و نوین ، از ابزارهای کارساز در جهت مقابله با بحران پیش آمده است . در این بین ، بدون تردید نمی توان سیاست جنایی تقنینی را از سیاست جنایی قضایی و اجرایی تفکیک کرد که این دو نیز باید به موازات اولی و در یک بررسی دقیق در ارتباط با یکدیگر ، مورد توجه قرار گیرند . اما به اعتقاد ما نقش مقنن در تدوین قوانین سودمند ، دقیق و آینده نگر برای مهار بزهکاری چشمگیرتر است .